

190 204

1991
1994

Director. Editor

Manuel Gausa i Navarro 1991/1994

Durant els mandats del Degans

COAC Presidents

Francesc de P. Labastida i Azemar 1991/1994

Joan B. Mur i Soteras 1994

T. Azuma. Tower House. Tokyo, 1967. Foto Y. Suzuki [202/1993]

190-204: A Unitary Whole

Quaderns has always striven to respond to the challenge of positioning itself between publication of information and discussion. Of laying a path along which to "find its way about" critically, without losing sight of architectural profession. Practically at every moment throughout its life, *Quaderns* has represented, thanks to the generosity of those who have made it possible, a continuous effort to contribute to the transformation of reality, going beyond the episodic character of a mere corporative publication.

One of the main characteristics of *Quaderns* is that of having frequently been conceived as an architectural "project", as action leading to proposal rather than as a strictly journalistic or literary enterprise. On the one hand, the simple acritical publication of novelties would lead to a sterile road characterised by a taxidermal view of reality; the journal would then be a set of circumstantial articles on fashion or, in the worst case, a platform for indiscriminate exhibitionism. On the other, the purely theoretical vocation would form intellectual universes far removed from the field of specific action, remote "overflights" tending towards distant analysis, towards endogenous references or towards neutral observation. At its best moments, *Quaderns* has been constructed precisely according to the same parameters that act as the basis for design: research, selection, manipulation, structuring, formalisation, active processes which would convert a text, a photograph or a layout into instruments compatible with a sketch, a plan, or a model: tools to discover new realities or provoke action on a physical or, in this case cultural, landscape.

During the period in which the present editorial staff has assumed responsibility for the journal, this project has been based essentially on the repetition of a systematic and sequential structure. Number 204 closed a cycle comprising fourteen issues conceived to be a unitary whole aiming at the exploration — following a repetitive structure and a line of argument summarised in the form of short, key titles— of those areas where it seems that intuitions, trials and errors and emerging signs of changes in the discipline are taking place. Areas which open out towards experiences or phenomena which are generally leading to a "change of scale", either spatial as regards the relevant territory through its restructuring (nos 190, 191, 192 and 198) or through its redefinition (nos 193, 194, 195 and 196), or else "projectual" as regards the context (nos 197, 199, 201, 202, 203 and 204).

This would be an "exploration of limits" directed towards an evaluation of different situations contained within the framework of a city-territory binomial undergoing constant redefinition, destined ultimately to accommodate complex impulses which are frequently on shaky ground. Attempts, in short, to favour a no longer merely formalist but strategic approach to the project based, above all, on the notion of landscape —interior or exterior, open or closed, urban or geographical— converted into a new instrumental possibility, more abstract than figurative, given the evidence of a reality no longer either coherent or harmonious and which, in the face of former compositional and concealing intentions, would require basically tactical forms of action, systems capable of accommodating unexpected replies, unforeseen presences or local disruptions.

In this sense, a new era is now opening before us.

An era in which, without renouncing the capacity to conceive globalising structures, we might possibly also accommodate different stimuli, contributions and forms of research not necessarily contained within a single, common framework. An era capable of responding ultimately and with greater flexibility of manoeuvre to the complex, dynamic and varied reality of the contemporary cultural landscape and to the reality of a profession in constant and growing evolution.

190-204: Un conjunt global

El repte de *Quaderns* ha estat sempre el de saber posicionar-se entre la difusió i la discussió; construir un camí propi dins el qual "orientar-se" de manera crítica, sense oblidar al mateix temps la realitat disciplinària.

Ja des dels seus inicis, i quasi en tot moment al llarg de la seva història, *Quaderns* ha constituït, gràcies a aquells que la van fer possible, una aposta ambiciosa destinada a incidir de forma propositiva sobre la realitat, superant el caràcter episòdic d'una mera publicació corporativa.

Una de les principals característiques de *Quaderns* ha estat precisament la d'haver estat sovint concebuda com un "projecte" arquitectònic, una acció amb voluntat de proposta, més que no pas una empresa estrictament periodística o literària:

– D'una banda, la simple divulgació acrítica de la novetat conduiria a un camí estèril caracteritzat per la taxidermització de la realitat, reduint-la a la simple acumulació d'articles de moda, peces juxtaposades en indiscriminades miscel·lànies.

– D'altra banda, la pura vocació teòrica configuraria universos intel·lectuals preferentment allunyats del camp d'acció concret, "sobrevols" proclius a l'anàlisi distant, a la referència endògena o a l'observació desencantada.

Ara bé, en cadascun dels moments més rellevants, *Quaderns* s'ha construït precisament des d'una voluntat transformadora, és a dir, des dels mateixos paràmetres que emmarquen la tasca projectual: exploració, selecció, manipulació, estructuració, formalització; processos actius que farien d'un text, d'una fotografia o d'una compaginació instruments equiparables a un esbós, un plànol o una maqueta: mecanismes per obrir la mirada o per provocar una acció sobre un paisatge físic o, en aquest cas, cultural.

A l'etapa desenvolupada fins ara per l'actual redacció, aquest projecte s'ha recolzat en la reiteració d'una estructura sistemàtica i seqüencial. El número 204 tanca un cicle format per catorze números concebuts com un conjunt unitari destinat a explorar, a partir d'un esquema repetitiu referit a trames sintetitzades en diversos i breus títols-clau, aquells àmbits on semblen produir-se avui intuïcions, assaigs, signes emergents de canvi per a la disciplina. Àmbits que s'obren cap a experiències o fenòmens configuradors d'un "canvi d'escala", ja sigui espacial respecte al territori on s'inscriuen —mitjançant la seva reestructuració (núms. 190, 191, 192 i 198) o mitjançant la seva redefinició (núms. 193, 194, 195 i 196)— o bé projectual respecte al context en què se situen (núms. 197, 199, 201, 202, 203 i 204).

Seria aquesta una "exploració dels límits" dirigida a valorar situacions emmarcades en un binomi ciutat-territori en constant redefinició i destinat, en última instància, a acollir impulsos complexos, de base freqüentment inestable.

Intents, en definitiva, d'afavorir una aproximació al projecte ja no únicament formalista, sinó també estratègica, a partir, sobretot, de la mateixa noció de paisatge —interior o exterior, obert o tancat, urbà o geogràfic—, convertit en una nova possibilitat instrumental (més abstracta que figurativa), davant l'evidència d'una realitat ja no coherent i harmònica i que, mes que vells anhels compositius i celadors, demanaria sistemes d'actuació preferentment tàctics; sistemes capaços d'albergar respostes inesperades, presències imprevistes o pertorbacions puntuals.

Ara s'obre una nova etapa. Una etapa on, sense renunciar a la capacitat de concebre estructures globalitzadores, puguin recollir-se també diversos estímuls, aportacions i inquietuds no necessàriament emmarcats en un únic argument comú. Una etapa capaç de respondre en última instància i amb major flexibilitat i capacitat de maniobra a la complexa, dinàmica i variada realitat del paisatge cultural contemporani i a la realitat d'un col·lectiu professional en constant i creixent evolució.

A professional group such as ours, the Architects of Catalonia, needs to establish links —on both the institutional and individual levels— with all cultural movements, and particularly with architecture and urbanism, which with the passing of time come to envelop and to a certain extent define us.

One of these links is our journal *Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme*, which clearly, honestly and committedly connects us with these surroundings.

Thirty years ago, when I was a student at the School of Architecture, there were very few publications on architecture, so that our journal stood out as a point of reference. It showed us (with a certain prudence) the new architectural trends from abroad and the work of our own, local architects, arousing (why not admit it?) a number of suspicions which eventually proved to be unfounded. The journal functioned correctly as a vehicle of diffusion. Today, the "competition" is fierce, and only too often publications in this sector are characterised by a certain speculative spirit, lacking the critical commitment and the points of reference necessary for a true understanding of their contents. I believe that, on the other hand, *Quaderns* has managed to go more deeply into these questions.

During my deanship between 1990 and 1994, Josep Lluís Mateo as Editor of *Quaderns* raised the journal to a level of enviable quality. Good examples of this are some relatively recent issues: the Photographic Survey of Barcelona; Barcelona 1993; and the Guide to Contemporary Architecture in Barcelona and its Hinterland.

The present editor, Manuel Gausa, backed by an excellent editorial team, has managed to further upgrade the contents and polish the style of the journal and, by steering clear of paths that might lead to easy or banal solutions has continued along the lines of clear commitment to the personality of *Quaderns*, presenting issues of great freshness and validity, with contributions from many colleagues, and centring intelligently on the design-construction binomial as a means to interpret architecture. Landscape architecture, services, projects with a strong historicist charge and the renovation of the architectural heritage are some of the themes treated with skill and stringent critical criteria.

I believe that, for all these reasons, we can congratulate ourselves on the continued existence of *Quaderns* over the past fifty years. It gives me great personal pleasure to be able to congratulate everyone who has been responsible for our journal since its beginnings; all those who in one way or another have made it possible for *Quaderns* to celebrate this anniversary and in particular to the two most recent editors, Josep Lluís Mateo and Manuel Gausa, together with their editorial teams, to whom I wish to express my thanks for the efficiency with which they have made each new issue possible. My thanks to all, and onward!

Un col·lectiu com el nostre, el dels arquitectes de Catalunya, ha de disposar necessàriament d'una forma col·lectiva i institucional, a més de les individuals, de nexes amb tots els moviments culturals, i especialment de l'arquitectura i de l'urbanisme, que en el transcurs dels temps ens envolta i que d'una forma o altra ens condiciona i defineix.

Un d'aquests nexes, per a nosaltres, és la revista *Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme*, que d'una manera clara i honesta, i amb compromís, ens connecta i ens comunica amb aquest entorn.

Fa trenta anys, quan era estudiant a l'Escola d'Arquitectura, no existia una gran oferta de publicacions sobre arquitectura, i la nostra revista sobresortia com un punt de referència. Ens mostrava (amb certa prudència) les noves tendències de l'arquitectura del moment a l'exterior, i ens ensenyava l'arquitectura dels nostres arquitectes a casa, aixecant —per què no dir-ho?— certs recels, que al cap i a la fi s'ha comprovat que no eren certs. Era fonamentalment una divulgació correcta. Ara, els darrers anys, la "competència" és forta i molt sovint les revistes del nostre sector presenten una certa especulació divulgativa, sense el compromís de la crítica o el punt de reflexió necessaris per a la comprensió correcta del seu contingut. Crec que *Quaderns* ha sabut aprofundir en aquests últims aspectes.

Durant el meu deganat (1990-1994), Josep Lluís Mateo, com a director de *Quaderns*, ha situat la revista en un nivell de qualitat envejat. Els últims números dedicats a Barcelona —*Survey fotogràfic de Barcelona*, Barcelona 1993, *Guia d'arquitectura contemporània de Barcelona* i la seva àrea territorial (1929-1990)— en són un clar exemple.

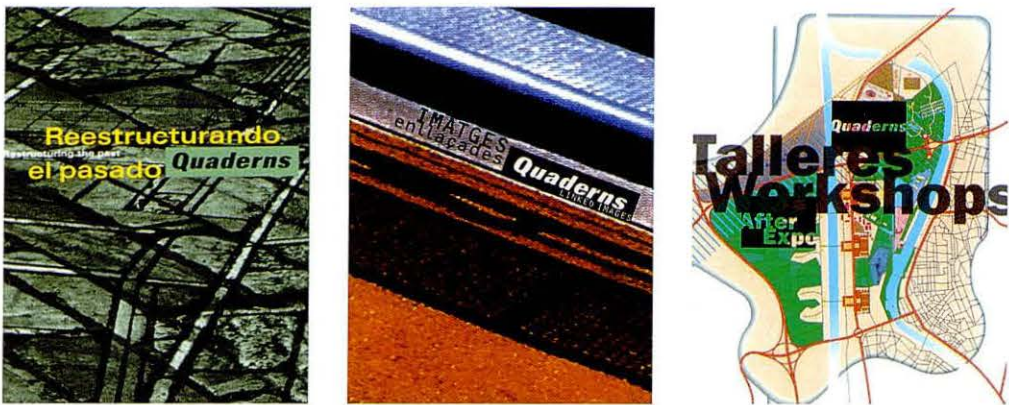
El relleu assolit per Manuel Gausa, amb el suport d'un equip excel·lent, ha sabut reconèixer l'estil del contingut de la publicació i, deixant de banda camins que podrien conduir a solucions fàcils i banals, ha actuat en la mateixa línia de compromís amb una clara empremta pròpia, presentant uns números plens de frescor i de vigència, amb la col·laboració de molts companys i la presentació intel·ligent del binomi disseny-construcció com interpretació de l'arquitectura. El paisatgisme, els equipaments, els projectes de noves intervencions amb una forta càrrega històrica, o bé operacions de renovació del patrimoni, són temes tractats amb habilitat i crítica contundent.

Crec, per tot això, que tots ens hem de felicitar per la permanència i l'existència de *Quaderns* durant aquests cinquanta anys.

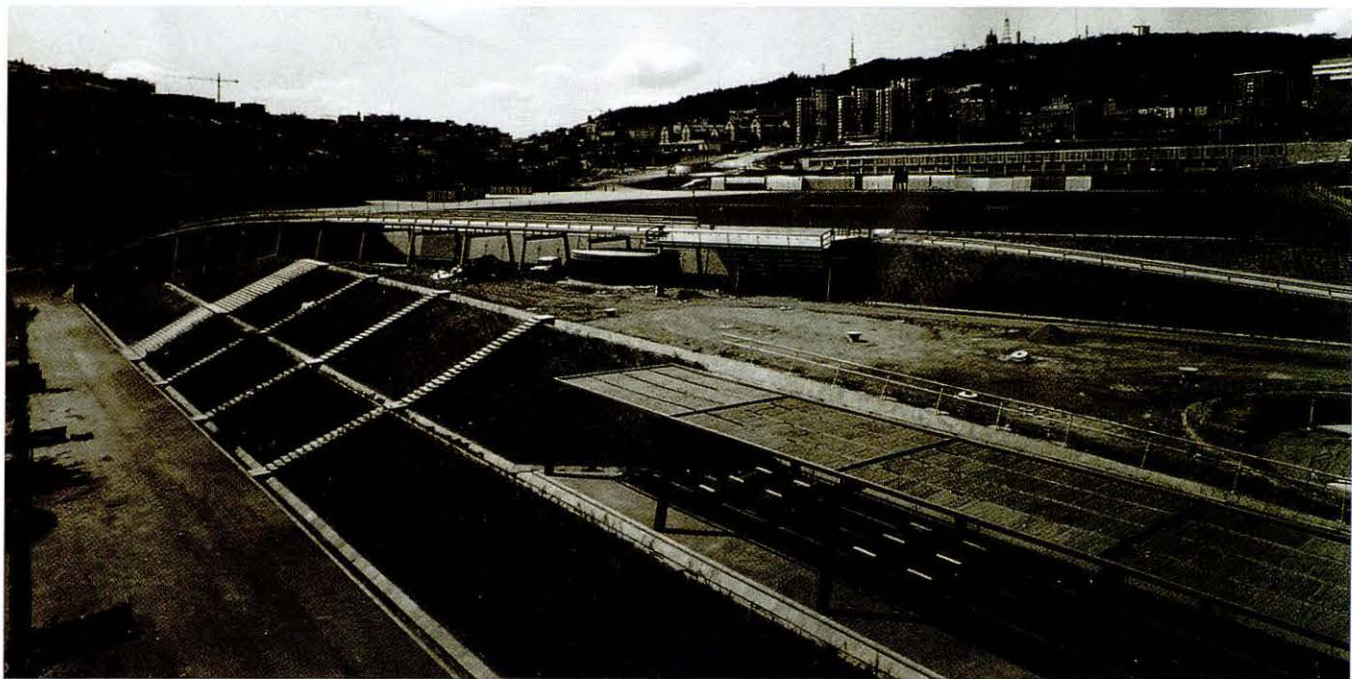
Personalment, és una satisfacció felicitar tots i cadascun dels responsables de la nostra revista al llarg de la seva existència; tots els que d'una manera o altra han fet possible que *Quaderns* celebri aquest aniversari, i molt particularment els dos últims directors, Josep Lluís Mateo i Manuel Gausa, com també el seu equip de col·laboradors, als quals vull manifestar directament el meu agraïment per l'eficàcia que han demostrat per fer realitat cadascun dels números. A tots, gràcies i endavant!

SISTEMES DE REESTRUCTURACIÓ
RE-STRUCTURING SYSTEMS

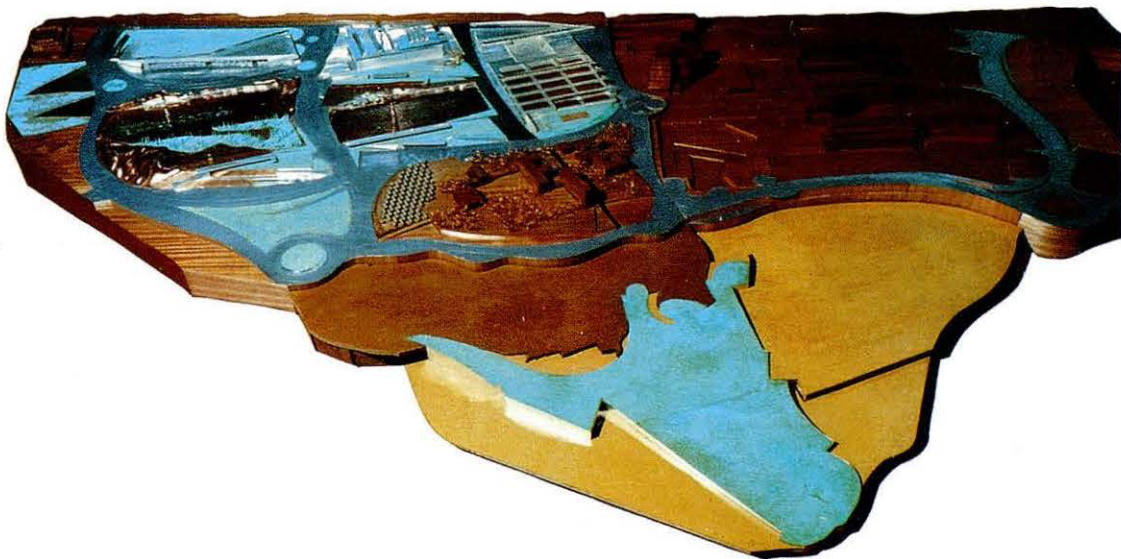
1

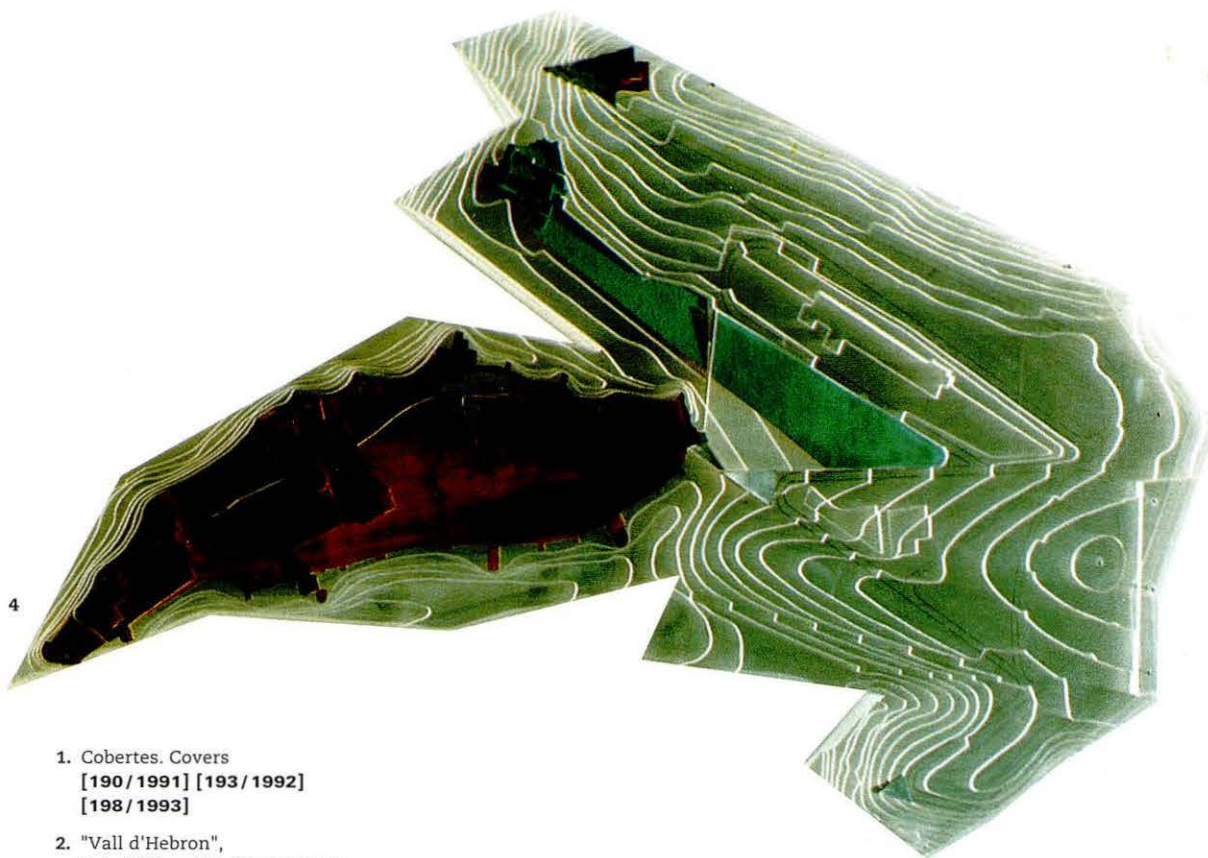
2

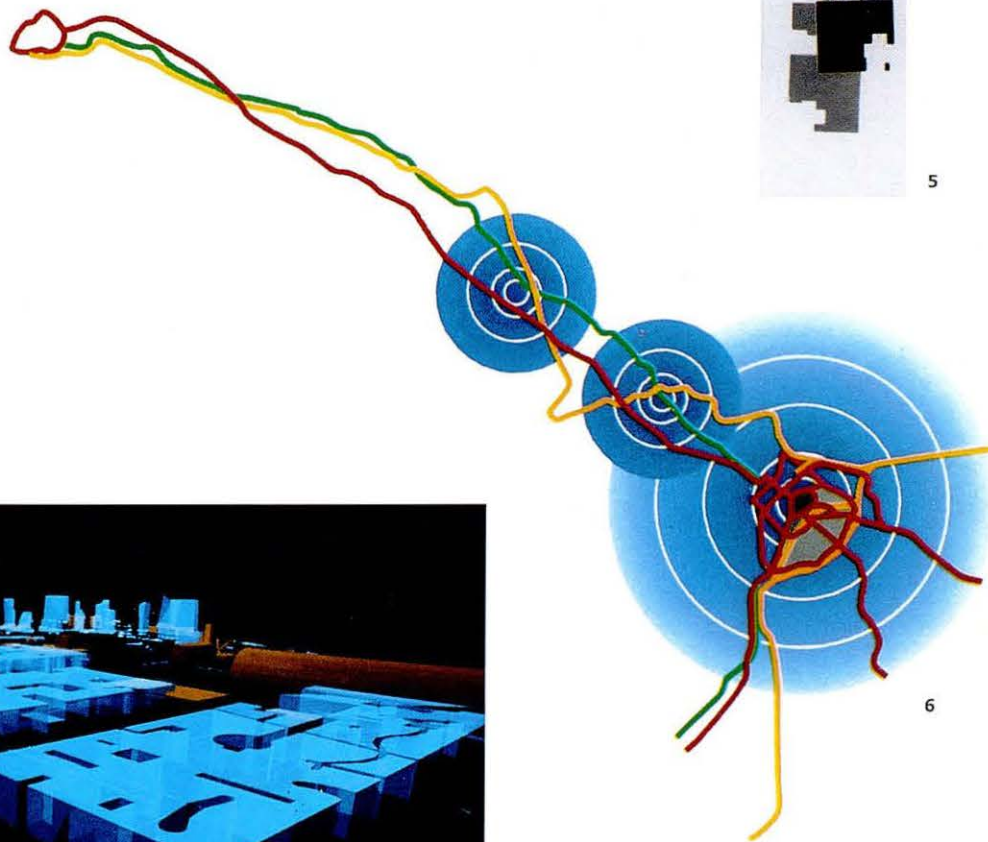
3

4

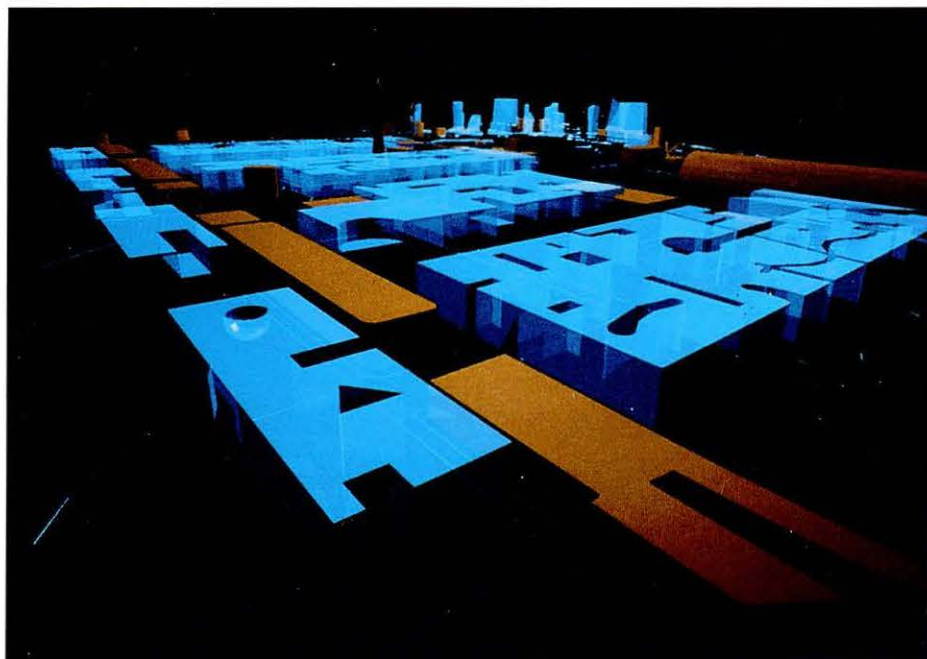

1. Cobertes. Covers
[190/1991] [193/1992]
[198/1993]
2. "Vall d'Hebron",
Foto M. Laguillo [193/1992]
3. E. Bru. Vall d'Hebron, Barcelona.
Maqueta. Model [193/1992]
4. E. Bru. Projecte per l'Alhambra.
Project for the Alhambra.
Granada, 1991 [190/1991]
5. A. Keller, M. Mackaulay.
Osthafen. Frankfurt, 1992
[198/1993]
6. S. Nigra, A. Wall.
Sevilla After Expo, 1992
[198/1993]
7. Foreign Office Architects.
Sevilla After Expo, 1992
[198/1993]

5

7

6

CANVIS D'ESCALA

CHANGE IN SCALES

1

Tot ha esdevingut o esdevindrà part d'una xarxa. Aquesta llibertat total de circulació a les xarxes haurà d'anar acompanyada de la invenció d'espais urbans nous, nous indrets que creïn un interval. El punt d'intersecció entre infraestructura i ciutat s'ha de transformar per tal d'adquirir un valor propi.

Harm Tilman: "L'estació com a laberint" (Núm. 192, 1992)

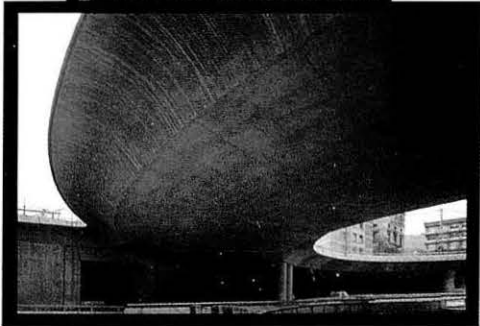
All things have been made or will be made part of a network. This full freedom of traffic streams in the networks will have to be accompanied by the invention of new urban spaces, new places creating an interval. The point of intersection of infrastructure and city must be transformed, to have value of its own.

Harm Tilman: "The Station as a Labyrinth" (No. 192, 1992)

2

3

1. Cobertes. Covers
[191/1991][192/1992]
2. Sawgrass Mills Shopping Center, Florida.
A. Wall, "Big Buildings"
[191/1991]
3. "Segon cinturó", Foto R. Prat
[193/1992]
4. S. Holl. Dallas-Fort Worth, 1990
[197/1992]
5. W.J. Neutelings, F. Roodbeen.
Seu europea de patents. European patent
office. Leidschendam, 1990
[191/1991]

El macroedifici podria ser capaç d'aplegar arquitectura, programa i natura en una nova definició de comunitat: un nou paisatge espacial i programàtic. L'organització i l'articulació d'aquest territori és el camp d'acció característic per al canvi de segle.

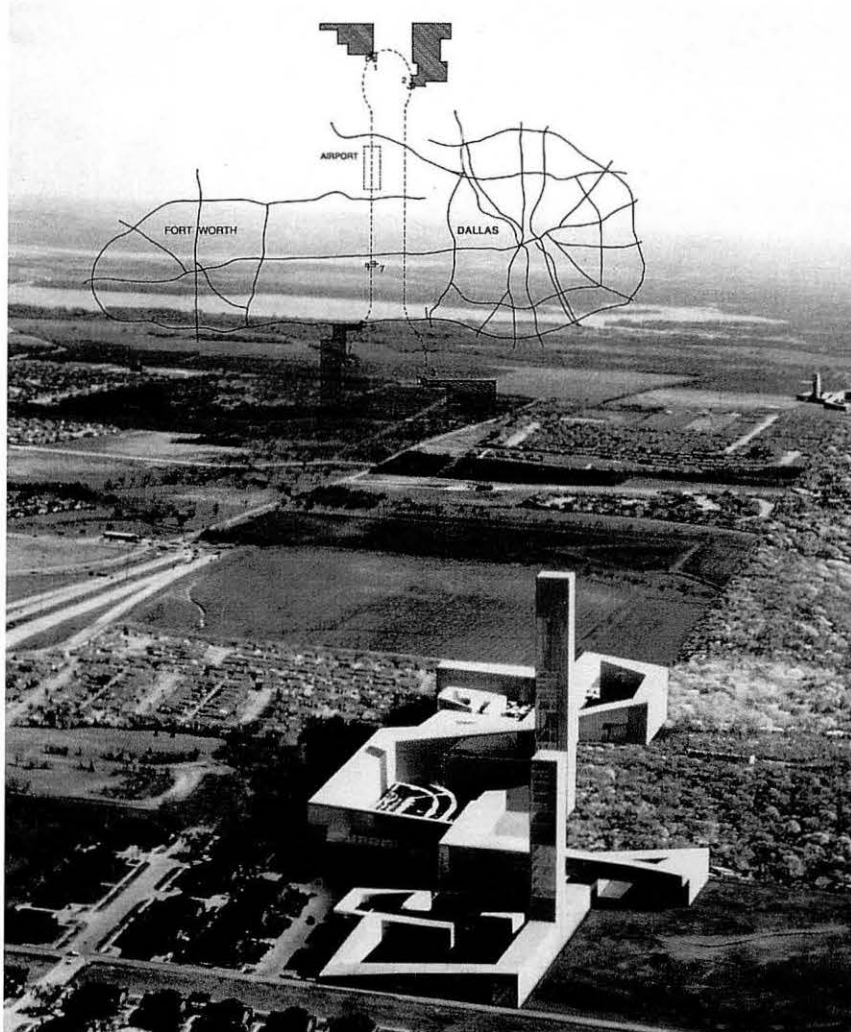
Alex Wall: "Les grans escales"
(Núm. 191, 1991)

The large buildings may have the ability to bring architecture, program, and nature together into a new definition of community, a new spatial and programmatic landscape. The organization and articulation of this territory is the characteristic field of action for the turn of the century.

Alex Wall: "Big Buildings"
(No. 191, 1991)

To be able to see the house as a city, the city as a geography.

Eduard Bru: "The House as a City, the City as a Landscape"
(No. 198, 1993)

5

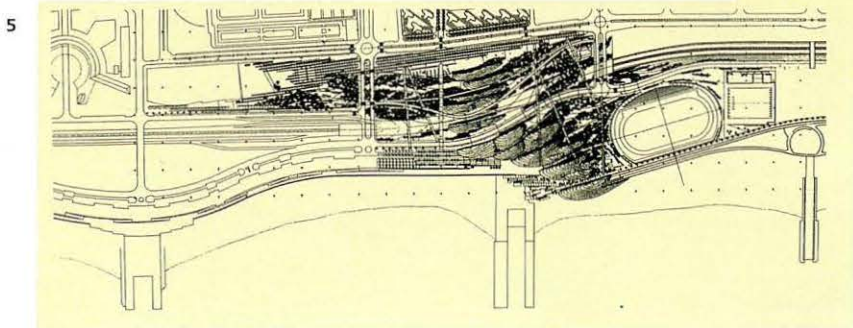
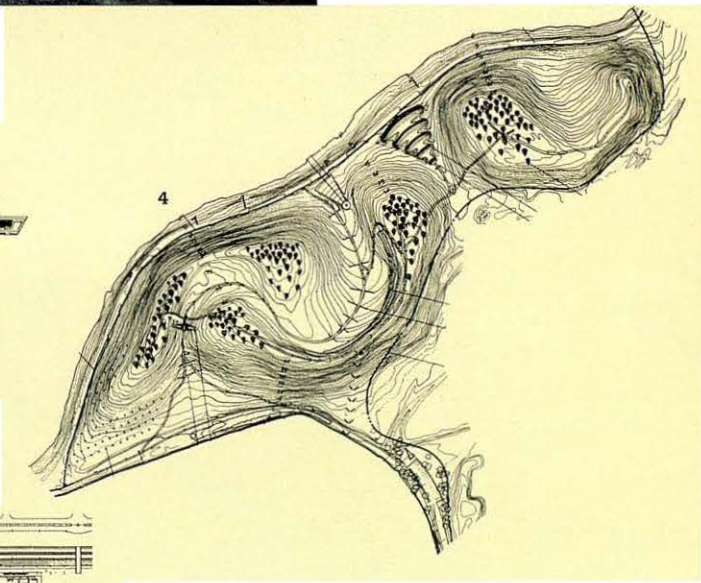
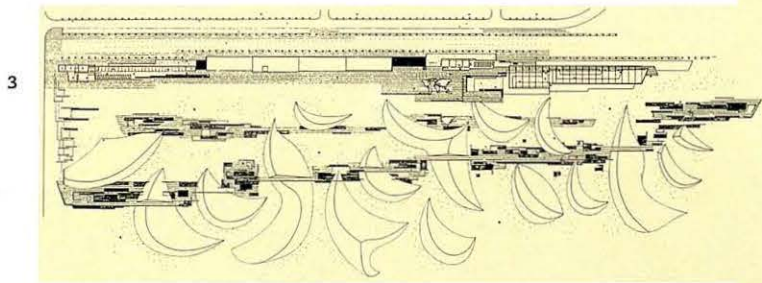
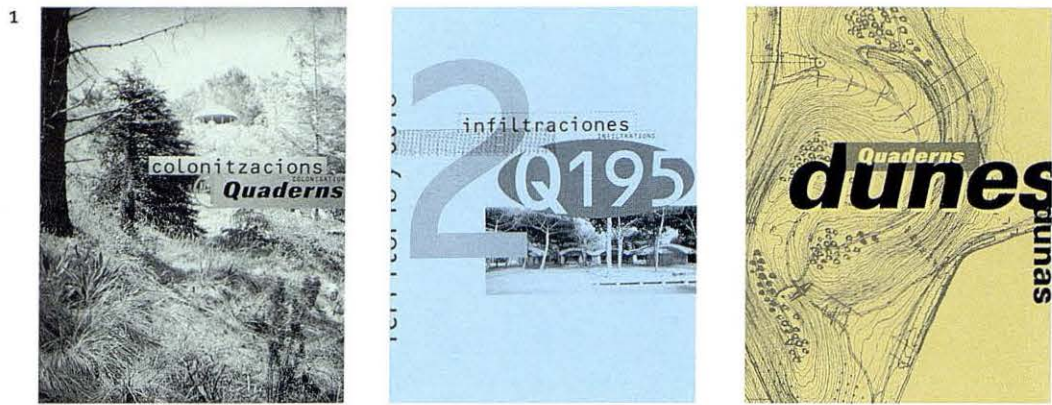
4

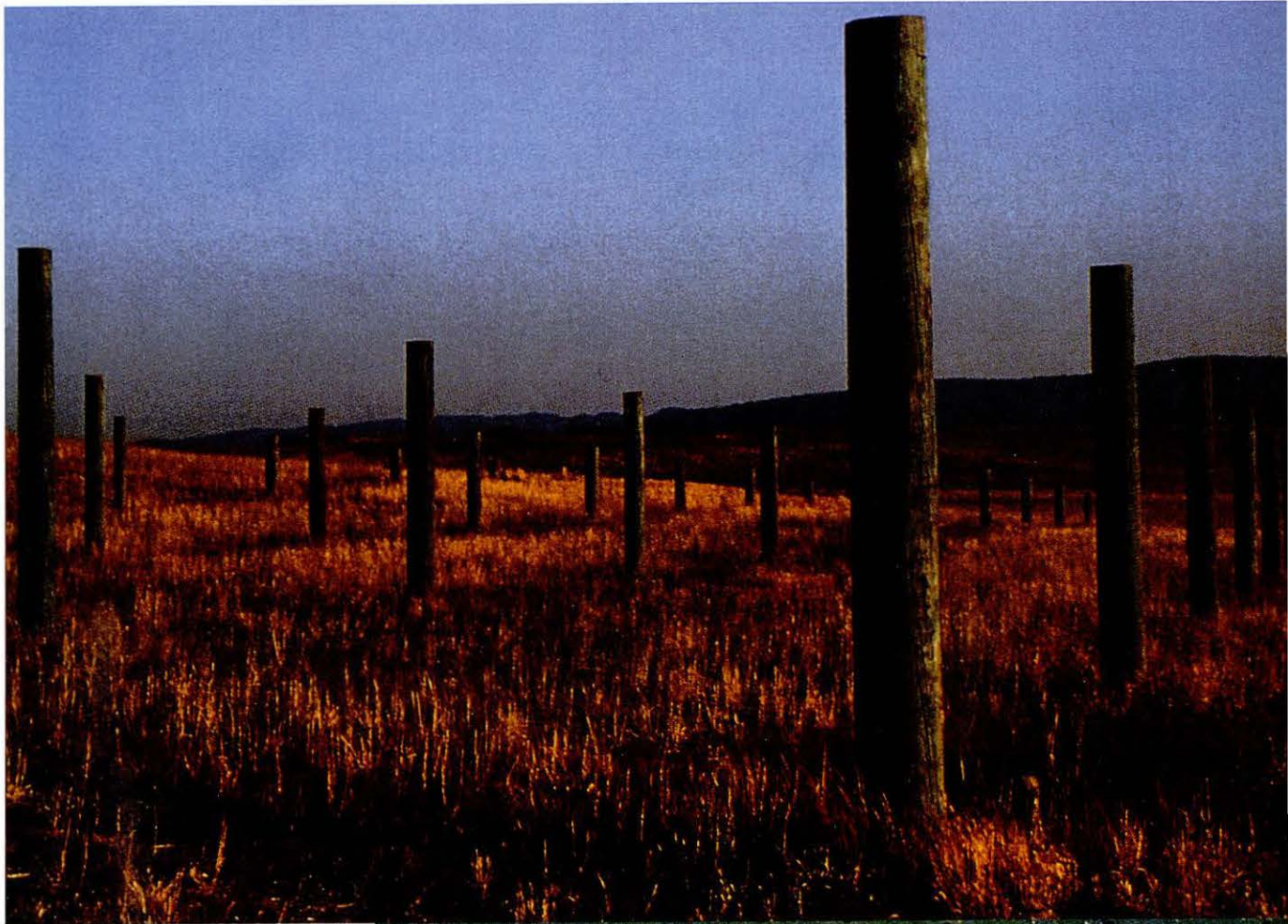
Poder veure la casa com una ciutat, la ciutat com una geografia.

Eduard Bru

TERRITORI I PAISATGE
TERRITORY AND LANDSCAPE

6

7

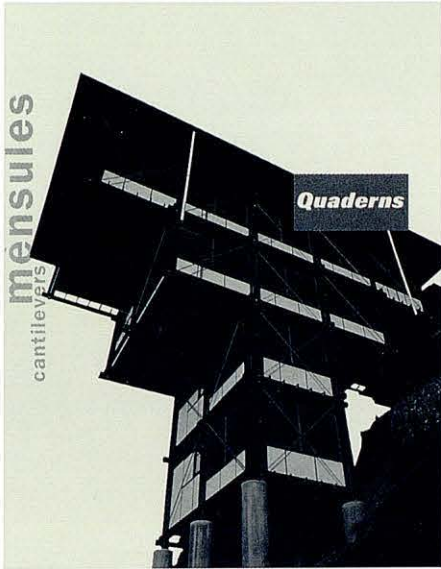
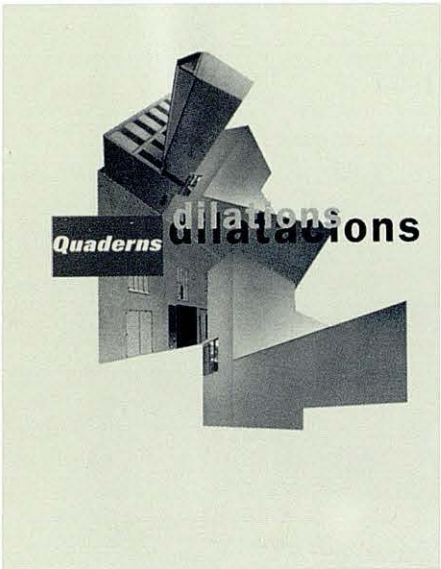
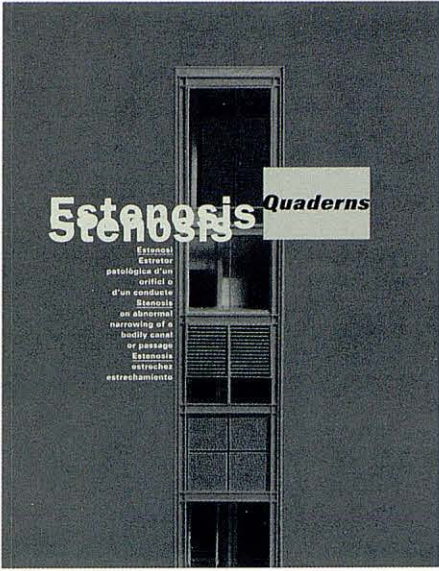

1. Cobertes. Covers
[194/1992][195/1992][196/1992]
2. A. Bonet. Punta Ballena.
Uruguai, 1949 [194/1992]
3. T. Casamor, C. Casamor.
Palmeral de Jinamar. Las Palmas, 1991
[196/1992]
4. G. Hargreaves.
Byxbee Park. Palo Alto, 1991
[196/1992]
5. M. Ruisánchez, X. Vendrell.
Parc de Poblenou. Barcelona, 1992
[196/1992]
6. G. Hargreaves.
Byxbee Park. Palo Alto, 1991
[196/1992]
7. W. Wenk.
Shop Creek Park. Denver, 1989
[196/1992]

OBJECTE I CONTEXT

OBJECT AND CONTEXT

1

Alguns projectes presenten una ambivalència concreta: cèl·lules d'aspecte "funcional" introduïdes en un teixit urbà ja existent. L'operació d'enllaç funciona com un patchwork. En alguns casos l'element afegit queda reduït a un junt obert entre edificacions sòlides i relativament antigues, i queda així definit com una paradoxa: la seva estabilitat depèn de les parts del teixit que manté unides òpticament.

Jos Bosman: "Nova arquitectura neofuncional" (Núm. 202, 1993)

Some buildings deal with ambivalence quite specifically: "Functional-looking" cells are implemented in an old urban structure. The operation of linkage operates as in the case of patchwork. In some instances, the infill is reduced to that of the loose seam between solid and relatively old buildings. It defines the infill as a paradox: for its stability is dependent on the parts of the fabric that it optically holds together.

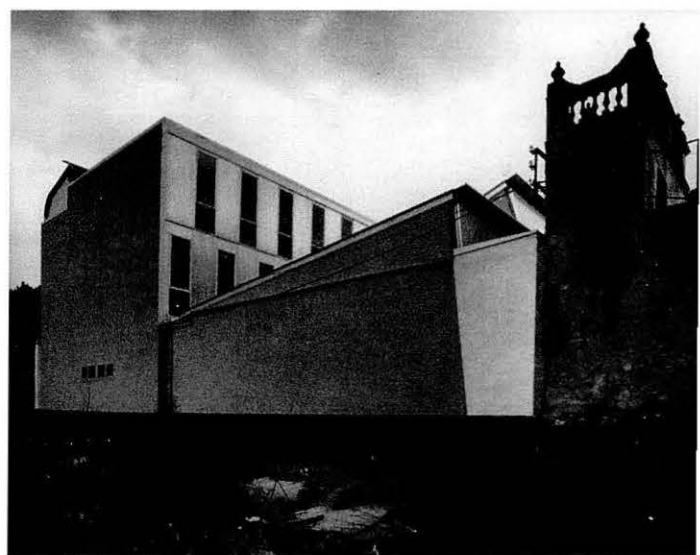
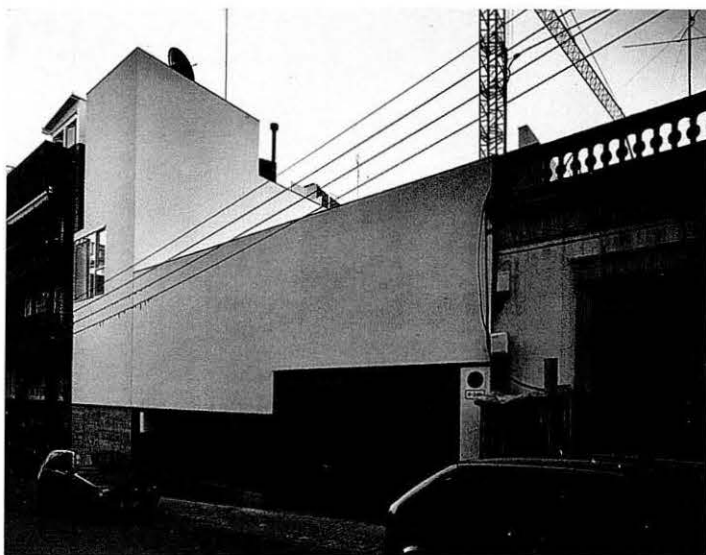
Cal insistir en la progressiva condició "ortopèdica" de l'arquitectura contemporània davant l'actual i generalitzada convivència amb situacions de tensió, conflicte i disharmonia pròpies d'aquest teixit urbà en el que s'emmarca el projecte contemporani: treballar amb marges, fragments o intersticis, els munyons d'un teixit incomplet.

Manuel Gausa, Jaime Salazar: "Retràctils" (Núm. 199, 1993)

We must note the progressively "orthopaedic" condition of contemporary architecture in the face of the present and general coexistence with the tense and conflictive situations characteristic of the urban fabric which acts as the framework of the contemporary project: working in the edges, in fragments or interstices, the stumps of an incomplete fabric.

1. Cobertes. Covers
[199/1993] [202/1993]
[203/1993] [204/1994]
2. W. Kishi.
Habitatge unifamiliar.
House in Nipponbashi.
Osaka, 1992
[202/1993]
3. TLMS Architects.
Live/Work. San Francisco, 1991
[202/1993]
4. J. Llinàs.
Dos habitatges. Two houses.
Barcelona, 1993. Foto J. Bernadó
[203/1993]
5. J. Moliner, J. L. Mateo.
Jutjats. Law Courts.
Sant Feliu de Guíxols, 1993
[203/1993]

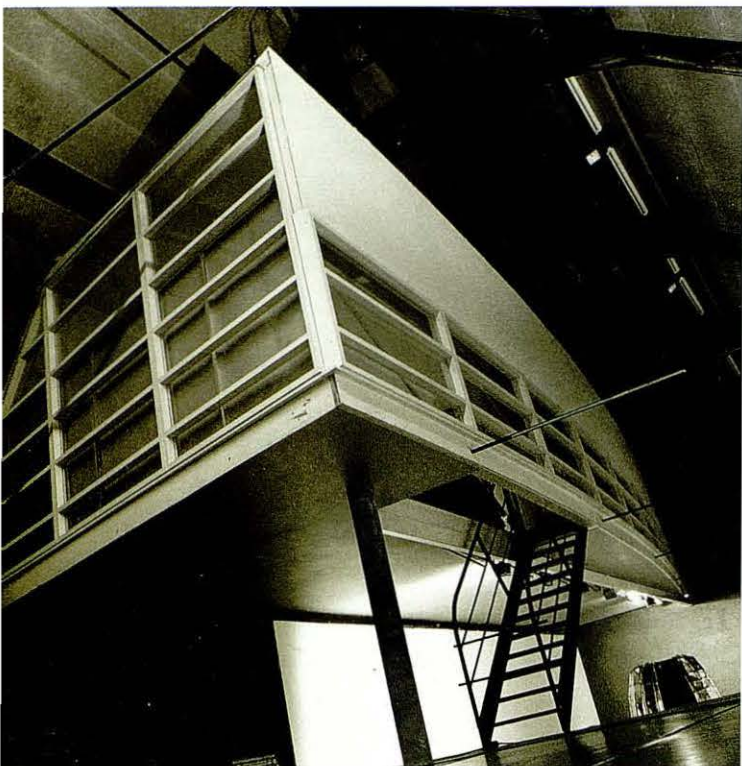
2 3

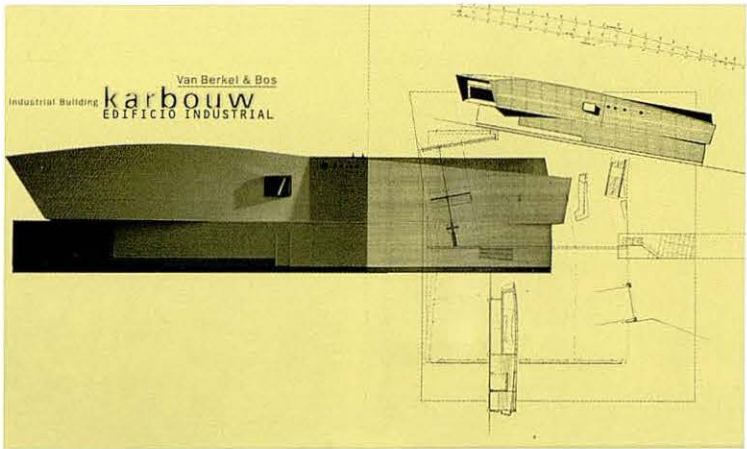
4 5

MOVIMENTS DE DESVINCULACIÓ

MOVEMENTS OF DETACHMENT

1

2

1. E. Liebaut.
Plateau. Brussel-les, 1990
[199/1993]
2. Van Berkel & Bos.
Karbouw. Amersfoort, 1991
[199/1993]
3. T. Schwetye, A. Luchini.
Maritz-Starek Residence.
St. Louis, 1991
[199/1993]
4. E. Miralles, C. Pinós.
Centre social. Social centre.
Hostalets, 1993
[199/1993]
5. S. Ungers, T. Kinslow.
T-House. Nova York, 1992.
Foto E. Hueber
[204/1994]

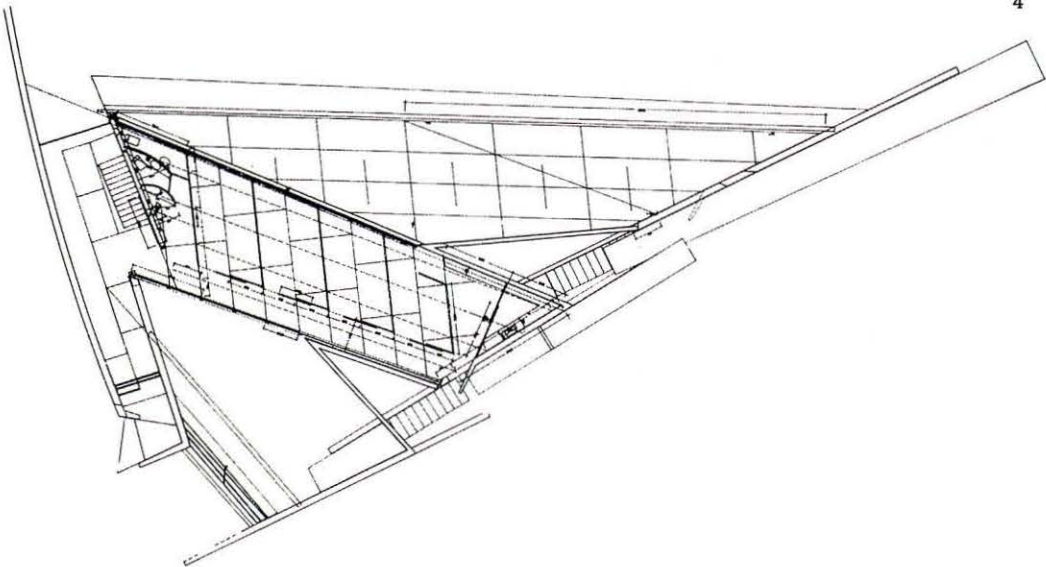
3

Alguns projectes arquitectònics, especialment avui, tracten explícitament sobre la relació immediata amb l'entorn i es conformen, literalment, per les adaptacions físiques necessàries per a fer un lloc per a la nova obra. Altres projectes, més que sobre l'emplaçament concret, elaboren una idea de paisatge i de lloc, relacions més conceptuals però no per això menys físiques.

Lauren Kogod: "El lloc del projecte contemporani"
(Núm. 199, 1993)

Some architectural projects, in particular contemporary projects, are explicitly about such an immediate relationship with their site and are literally formed by the physical adjustments required to make a place for new work. Other projects are less about the specific place than an idea of landscape and site, amore conceptual but no less physical set of negotiated relationships.

Lauren Kogod: "The Place of the Contemporary Project"
(No. 199, 1993)

4

5

During the years in which I had the pleasure of collaborating with *Quaderns*, as a member of Josep Lluís Mateo's editorial staff, my colleague Manuel Gausa was in the healthy habit of delving passionately into old issues of the journal in search of projects and ideas to be brought back to the surface. More than a source of inspiration, those pages were the verification of intuitively perceived concepts and of currents of thought which made it possible not only to re-think the history of our architecture over the last fifty years but often also to project it forward in time.

For me, the task of going through old issues of *Quaderns* was a boring, laborious one relieved by interesting and entertaining moments in which trends, circumstances, errors and some happy times were discovered. Nevertheless, what I found most surprising was the ingenuousness of a great number of recent architectural projects, Catalan and non-Catalan alike. With rare exceptions, the few issues which have survived the passing of time are the most atypical ones: anthologies, monographs or those characterised by historical references; in short, those which set out to be *books* rather than *journals*.

The journal as a genre, and *Quaderns* as an example, must be topical, contemporary, and therefore committed to its time in the knowledge that it is impossible to please everyone. There can be no doubt that during each of the different periods stretching over fifty long years, the different editorial teams have striven to present new work, objectives, solutions to assist in the practice of the profession and in reflections on the subject of architecture.

For this reason, and without belittling the merits of the past or the achievement of having survived half a century of publication, I believe that what most matters for a journal is the present and the future, the ongoing task of feeling the pulse (or a pulse) of the most committed or most lively present-day trends. I avidly await forthcoming issues of *Quaderns*.

Durant els anys que vaig tenir la satisfacció de poder col·laborar a *Quaderns*, amb l'equip de Josep Lluís Mateo, el meu company de taula, Manuel Gausa, tenia el bon costum, que exercia de forma apassionada, de pouar en les pàgines dels vells *Quaderns* per repescar-ne projectes i idees. Més que no pas font d'inspiració, aquelles pàgines eren la verificació d'aquells conceptes intuïts i dels corrents de pensament que permetessin fer l'exercici de repensar la història de la nostra arquitectura dels darrers cinquanta anys, i sovint projectar-la en el temps.

Per a mi, repassar els vells números de *Quaderns* sempre ha significat una feina entre avorrida i laboriosa, però també interessant i divertida, on s'hi descobreixen modes, circumstàncies, errors i alguns moments feliços. Tanmateix, el que més sorprèn és la ingenuïtat de gran nombre de projectes i obres de l'arquitectura recent, catalana i no catalana. Amb rares excepcions, només superen el pas del temps els pocs números —els més atípics de la col·lecció— antològics, monogràfics o bé els que plantegen referències històriques, els que pretenen ser *llibre* i no *revista*.

La revista, el gènere i *Quaderns* com a exemple, s'obliga a mantenir l'actualitat, a ser contemporània i, per tant, compromesa amb el seu temps, tot i saber que és impossible satisfer tothom. Ben segur que a cada moment els diversos equips redactors han pretès, en cinquanta llargs anys, oferir novetats, objectius i solucions que ajudessin a la pràctica professional, com també a la reflexió entorn de l'arquitectura. Per això, tot i els mèrits del passat i la superació de mig segle de publicació, hem de pensar que per a una revista el que més compta és el present i el futur, continuar sent el pols (o un pols) de les tendències més compromeses o més vives de l'actualitat. Esperem els propers *Quaderns* amb avideses.

Virtue or Necessity?

Stenosis, armadillos, transfers, infiltrations, colonisations, mixed use, new landscapes... the latest issues of *Quaderns* have invariably been concerned with what is eccentric, peripheral, interstitial: intellectually, regarding the traditional centres of production of knowledge (substituted by workshops); existentially, regarding conventional forms of life (mixed use, colonisations, infiltrations, holidays, nomadism); dimensionally, (narrow buildings, stenosis), or regarding the interpretation of the city and the landscape (the traditional city relegated by infrastructures and interchanges, new landscapes, dunes...), or by virtue of the attention paid to those architects who work precisely in these limit situations (Steven Holl between the city and the desert, between Manhattan and the water...); tectonically, in that it reflects unusual relationships between structure, volume, texture and place (armadillos)...

Is this systematic attention to eccentricity, the interstitial and crossbreeding a necessity or a virtue? A quick glance at the recent panorama, that of the past decade, in which *Quaderns* worked there —and I was also involved in the effort—, might offer reasons, on the basis of verification of by now closed issues, for the need for the aims of the journal:

no longer is it possible to publish unfiltered the public projects of local administrations, including that of Barcelona. As regards our city, one need only contemplate the 'new projects' to appreciate the fact that the stress is no longer laid on architectural quality;

no longer is there hope for counting on architecture in the present-day formulation of housing in any of the dimensions, themes, scales and situations one might care to imagine;

no longer is the hypothesis valid that the then recent political change would halt the deterioration of our territory and our landscape (are examples necessary?)

no longer do we have Berlin, smothered as she is by projects built on nostalgia, as the (hitherto) last hope for great possibilities of intervention in the city;

no longer is there a kind of stable and specific architectural relationship between tectonics and form;

Necessity would become virtue if these dislocations were signs of new places, rather than retreats with respect to lost positions. For it is quite certain, as *Quaderns* emphasises:

that the role of infrastructures and interchangers is essential to the immediate and future growth of the city;

that the blurring of conventional frontiers between city territory and landscape is an undeniable reality in terms both of means of analysis and of the corresponding physical results;

that there is urgent need for reconsideration of the relationship between architecture and use, in which there might be seminal barriers, as *Quaderns* points out;

that the new technical and matter conditions relativise as never before the formal-tectonic-material relationship;

and that, ultimately, it is essential to face these questions as they arise, not as subsequent correctors, which is what tends to happen in the best of cases.

Movement, therefore, towards the eccentricity of things, not as a loss of relevance but rather as a strategy to recover a new, and naturally diverse, situation of centrality.

As I understand it, this is here and now the *plan d'oeuvre* of *Quaderns*.

Virtut o necessitat?

Estenosi, "armadillos", transfers, infiltracions, colonitzacions, mixed use, nous paisatges...

Les darreres compareixences de *Quaderns* tenen sempre a veure amb allò que és excèntric, perifèric, intersticial: intel·lectualment, pel que fa als centres tradicionals de producció del saber (substituïts per *workshops*); vivencialment, en relació amb les formes de vida convencionals (*mixed use*, colonitzacions, infiltracions, vacances, nomadisme); dimensionalment (cases estretes, estenosi), o pel que fa a la lectura de la ciutat i del paisatge (la ciutat tradicional postergada pel que fa a les infraestructures i els transfers, els nous paisatges, les dunes...), o per l'atenció dirigida als arquitectes que treballen precisament en aquestes situacions límit (Steven Holl entre la ciutat i el desert, entre Manhattan i l'aigua...); tectònicament en tant que es recullen relacions insòlites entre estructura, volum, textura i lloc ("armadillos")..

¿És una necessitat o una virtut, aquesta atenció sistemàtica per l'excentricitat, la intersticialitat i el mestissatge?

Contemplar breument un panorama recent, el de la passada dècada, en el que *Quaderns* hi treballava, i en el que jo mateix hi era implicat, pot oferir raons, des de la constatació dels temes que han quedat tancats, per a la suposició de la necessitat de translació dels objectius de la revista.

Ha acabat la possibilitat de publicar pràcticament sense filtres els projectes públics de diversos ajuntaments, sensiblement el de la nostra ciutat. Pel que fa, per exemple, a aquest darrer cas, només cal veure els *new projects* per copsar que l'èmfasi ja no es posa en la qualitat de l'arquitectura.

Ha acabat també l'esperança que es confiés en l'arquitecte en la formulació actual de l'habitatge, en qualsevol de les dimensions, temes, escales i situacions que vulgueu imaginar.

Ha acabat la hipòtesi que el canvi, aleshores recent, de la situació política, si més no, aturaria la degradació del nostre territori i del nostre paisatge (calen els exemples?). I ha acabat Berlín com la darrera —fins avui— esperança de gran possibilitat d'actuar sobre la ciutat, ofegada pels projectes aixecats sobre la nostàlgia.

Ha acabat un tipus de relació estable i específic de l'arquitectura, entre tectonicitat i forma.

La necessitat esdevindrà virtut si aquelles dislocacions són senyals d'indrets nous, més que de refugis per respecte a les posicions perdudes. Perquè és ben cert que, com *Quaderns* subratlla:

- el paper de les infraestructures i dels "intercanviadors" és essencial per al creixement immediat i futur de la ciutat;

- la dissolució de les fronteres convencionals entre ciutat-territori i paisatge és un fet notori, tant pel que fa als mitjans d'anàlisi com a les realitats físiques corresponents;

- és urgentíssima una reconsideració de les relacions entre arquitectura i ús, dins la qual poden existir barreges seminals, com assenyalava *Quaderns*;

- les noves condicions tècniques i matèriques relativitzen, com no ho feien fa molt poc, les relacions forma-tectonicitat-material;

- i, finalment, que és important situar-se al davant d'aquestes qüestions i no com el seu corrector posterior, com en el millor dels casos acostuma a succeir.

Moviment cap a l'excentricitat de les coses, doncs, no com a pèrdua de pes sinó com a estratègia per recuperar una situació de centralitat nova i naturalment diversa.

Entenc que, ara i aquí, aquest és el *plan d'oeuvre* de *Quaderns*.

Message to the Engine Drivers

I cannot say much about the whole fifty years of *Quaderns* because my biography is far shorter than that, but I can certainly reflect on the last ten.

My interest in the journal was instrumental at first: when I was a student in Madrid, *Quaderns* was the only Spanish journal which determinedly opted for a more abstract form of discussion, beyond mere factual description of works or figures within strictly disciplinary categories. Thus *periphery*, *void*, *dirty realism*, ... suddenly became problems of architecture, and architecture became a form of cultural debate.

This made *Quaderns* a major source of information for those of us who were interested in expanding the cultural and political potential of the practice of architecture. Later, a casual encounter with José Luis Mateo in Berlin gave me the opportunity to collaborate occasionally with the journal and to get to know the engine from a different viewpoint. One of the journal's distinctive strategies was the adoption of an abstract thematic structure which made it possible to approach the discussion from a multitude of different positions, neither strictly disciplinary nor strictly local. The problem of the *periphery* as an operative space—a logical object of attention on the part of a Catalan cultural institution at a time of redefinition of the national space—was made extensive to techniques of analysis and modelling on the territorial, urban, cultural and disciplinary levels. The success of this strategy of *deteritorialisation* was its outward orientation—outside of the discipline and of the local scene—, instead of trying to re-establish a centre based on the construction of a local identity. This redefinition of the *periphery* through an *externalisation* of references is probably the key to the success of *Quaderns* as the only journal of a professional association to achieve international recognition: a veritable machine of productive articulation between global processes and the local sphere.

This for me is the most important characteristic of the engine which Josep Lluís Mateo managed to assemble and which the current editorial staff has inherited. Not only them, but probably many other architects of our generation, in the sense that *Quaderns* is a paradigmatic structure of a contemporary space where *global* does not necessarily mean *void* and *local* is not synonymous with *disconnected*. I am not proposing a tradition to follow, but rather trying to identify which are the most effective *models*, those with most future. It is like deciding which line of microprocessors is worth developing: a strategic error here would mean the firm's bankruptcy.

The most lucid architects from our preceding generation pointed instinctively towards the possibility of a new practice, but in no way have they resolved the question; indeed the structures that embraced these practices exist only in very precarious forms. A first reason for congratulating *Quaderns* is on the fact that it has managed to survive intact from a period which saw the demise of most periodical publications that originated in our professional associations as a product of the euphoria of the eighties. If José Luis Mateo managed to use that energy to create a new

Mensaje a los maquinistas

De los primeros cincuenta años de *Quaderns* no puedo decir mucho porque mi biografía no da para tanto, pero tengo ciertamente motivos para reflexionar sobre los últimos diez, que son los que he podido conocer.

Mi interés en la revista fue primeramente instrumental: cuando yo era estudiante en Madrid, *Quaderns* era la única revista nacional decididamente interesada en una forma de discusión más abstracta, más allá de la mera descripción factual de los proyectos o las personalidades y la discusión de las categorías estrictamente disciplinarias: *la periferia*, *el vacío*, *el realismo sucio*..., se convertían de repente en problemas de arquitectura, y la arquitectura se tornaba en forma de debate cultural. Y esto hacía de *Quaderns* una importante fuente de información para quienes estábamos interesados en expandir el potencial cultural y político de la práctica de la arquitectura. Un encuentro fortuito con José Luis Mateo en Berlín me brindó la oportunidad de colaborar ocasionalmente con la revista y conocer la máquina desde una perspectiva diferente.

Un estrategia distintiva de la revista era la adopción de una estructura temática abstracta que permitía aproximar la discusión desde una multiplicidad de posiciones, no estrictamente disciplinarias ni locales. La problematización de la *periferia* como espacio de operación—lógico objeto de atención de una institución cultural catalana en un periodo de redefinición del espacio nacional—se hacía extensiva a las técnicas de análisis y modelado a nivel territorial, urbano cultural y disciplinar. El gran acierto de esta estrategia de *desterritorialización* era su orientación hacia el *exterior*—de la disciplina y de la escena local—, en lugar de intentar una recentralización basada en la construcción de una identidad local. Esta redefinición de la *periferia* a través de una *externalización* de las referencias es probablemente la clave del éxito de *Quaderns* como la única revista colegial que ha llegado a alcanzar reconocimiento internacional: una verdadera máquina de articulación productiva de los procesos globales con la esfera local.

Ésta es para mí la característica más importante de la máquina que José Luis Mateo logró ensamblar y que el actual equipo ha heredado. No sólo los integrantes de este equipo, sino probablemente muchos otros arquitectos de nuestra generación, en la medida en que *Quaderns* es una estructura paradigmática del espacio contemporáneo donde *global* no implica *vacío*, y *local* no es sinónimo de *inconexo*. No estoy tratando aquí de proponer una tradición que hay que continuar, sino de identificar cuáles son los *modelos* más eficaces, con más futuro. Es como decidir cuál es la línea de microprocesadores que merece la pena seguir desarrollando: un error en la decisión de la estrategia supondría la ruina de la empresa.

Los arquitectos más lúcidos de la generación que nos precede han apuntado instintivamente hacia la posibilidad de una nueva práctica, pero en modo alguno la han resuelto y, de hecho, las estructuras que la practican sólo existen en formas muy precarias. En realidad, un primer motivo para felicitar a *Quaderns* es el hecho de haber sobrevivido intacta a unos años que han acabado con la mayor parte de las publicaciones que se originaron en los

assemblage, we have Manuel Gausa to thank for having steered a straight course through the backlash of the waves. There are two editorial strategies which I consider critical for this success. The first is the “slowing down” of the engine through a certain *re-territorialisation* in the disciplinary areas revealed in the previous period (the territory, the landscape, the void, techniques, ...). Keeping to the same strategies as in the eighties would have been inappropriate in times of crisis —and possibly catastrophic, as other experiences have shown— if it was to deal successfully with a profession mostly entrenched in positions of resistance. The second intelligent strategy is the maintenance of a segmented and more rigidly regulated thematic structure than in the previous period, with possibly less brilliant though undoubtedly more solid results, more adapted to the rigours of the nineties. I believe that the maintenance of *Quaderns* as an institution of international articulation through an adaptation of strategies is one of the great achievements of the present editorship. I know from experience the type of resistance which one encounters in any attempt to question the limits: to my surprise, I have recently verified how even those “international” institutions least suspected of being provincial systematically develop areas of bureaucratic resistance to processes of globalisation. Not to mention the degree of nervousness reached in institutions supposedly devoted to culture when one is not a local resident...

Those who still use bureaucracies as the means to construct a local or disciplinary identity should be reminded that such forms of identity tend to be ineffectual in an inevitably globalised space. In this sense, the contribution of *Quaderns* to the construction of an identity for Catalan architecture has been crucial and paradigmatic for what some theorists already call the *post-colonial* space: the construction of local identity through its *estrangement*, the production of *landscapes* instead of *places*, as Lyotard says. *Landscape* as a domain without meaning, origin or destination, the result of *estrangement* (*depaysement*): “There is a landscape when the mind is transported from one form of sensitive matter to another, but the mind still retains the sensorial organisation characteristic of the former, or at least memory of it: the Earth seen from the moon for a terrestrial.”¹ As a machine for *estrangement* and *detrterritorialisation*, an instrument with which to build *landscapes*, *Quaderns* has proven to be most efficacious when it comes to establishing a local identity. It would be hard to derive the identity of the much acclaimed Barcelona School from a series of vernacular traditions or as an attempt to construct a *place* through the identification of pre-existing types or figures. It might be carrying things too far, but there are odd analogies of style between the emblematic characteristics of the Barcelona School —a preference for complex geometry, for traces as opposed to figures, for delicate construction...— and the techniques of *estrangement* and abstraction, of construction of *landscapes* —instead of *places*— which characterise *Quaderns*.

1. J.F. Lyotard: *Scapeland. L'Inhumain: Causeries sur le Temps*. Editions Galilée, Paris, 1988.

colegios profesionales a raíz de la euforia de los ochenta. Si José Luis Mateo fue capaz de utilizar aquella energía para producir un nuevo *agenciamiento*, a Manuel Gausa le hemos de agradecer el haber mantenido el rumbo en el rebufo de la ola. Hay dos estrategias que yo interpreto como críticas en la consecución de esta tarea. La primera es la *ralentización* de la máquina mediante una cierta *reterritorialización* de las áreas disciplinares reveladas en la etapa anterior (el territorio, el paisaje, el vacío, las técnicas...). Mantener las mismas estrategias que en los ochenta hubiera sido inadecuado —y posiblemente catastrófico, como otras experiencias han demostrado— para lidiar en tiempos de crisis con un colectivo profesional mayoritariamente atrincherado en posiciones de resistencia. La segunda estrategia inteligente ha sido el mantenimiento de una estructura temática segmentada y más rígidamente regulada que en la etapa anterior, con resultados quizá menos brillantes, pero sin duda más robustos, más adecuados a los rigores de los noventa. Creo que el mantenimiento de *Quaderns* como una institución de articulación con el exterior a través de la adaptación de las estrategias es un gran acierto de la presente dirección. Por experiencia conozco el tipo de resistencia que el medio tiende a oponer cuando uno trata de cuestionar los límites: para mi sorpresa, he podido comprobar recientemente como incluso aquellas instituciones *internacionales* menos sospechosas de provincianismo desarrollan sistemáticamente áreas de resistencia burocrática a los procesos de globalización. Por no decir el grado de nerviosismo que se produce en instituciones supuestamente dedicadas a la cultura cuando uno no tiene residencia local...

Habría que recordarles a quienes aún utilizan las burocracias como formas de construcción de la identidad local o disciplinar, que tales formas de identidad tienden a ser ineficaces en un espacio inevitablemente globalizado. En este sentido, la contribución de *Quaderns* a la construcción de una identidad para la arquitectura catalana ha sido importantísima y paradigmática dentro de lo que algunos teóricos denominan ya *espacio poscolonial*: construir la identidad local a través de su *extrañamiento*, producir *paisajes* en vez de *lugares*, como dice Lyotard. *Paisaje* como dominio sin significado, origen ni destino, resultado de un *extrañamiento* (*depaysement*): “Hay un paisaje cuando la mente es transportada desde una materia sensible a otra, pero aún retiene la organización sensorial apropiada a la primera, o al menos su memoria: la tierra vista desde la luna para un terrícola”.¹ Como máquina de *extrañamiento* y *detrterritorialización*, instrumento de construir *paisajes*, *Quaderns* se ha revelado muy eficaz en la construcción de una identidad local. Difícilmente podríamos derivar la identidad de la aclamada Escuela de Barcelona de una serie de tradiciones vernáculas, o como ensayo de construcción de un *lugar* a través de la identificación de tipos o figuras preexistentes. Quizá sea llevar las cosas demasiado lejos, pero existen curiosas analogías de estilo entre las características emblemáticas de la Escuela de Barcelona —la preferencia por la geometría compleja, por las trazas frente a las figuras, por la construcción delicada...— y las técnicas de *extrañamiento* y *abstracción*, de construcción de *paisajes* —en vez de *lugares*— que caracterizan a *Quaderns*.

1. J. F. Lyotard en *Scapeland. L'Inhumain: Causeries sur le Temps*, París, Editions Galilée, 1988.